

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm II. Scripta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

ut exordium fiat per invocationem nominis domini; ponatur incarnationis Christi annus, mensis, dies, indictio. item nomen, & annus regnantis principis, locus, in quo res acta est, videlicet contractus emptionis, vel donatio facta inter partes per expressum consensum, vel debiti solutio facta per realem pecuniæ numerationem coram Notario, & testibus, ut Notarius nomen suum exprimat, & quod rogatus fuerit ab eo, vel iis, ex quorum consensu actus dependet; quod etiam testes minimum duo vocati ac praesentes fuerint actui, quorum nomina instrumento inferri debent; subscriptio tamen eorum non requiritur, sicuti nec partium contrahentium, siue eorum, inter quos res gesta est. Praeterea scriptura coram partibus legi debet, atque solenne Notarij signum apponi, non quod hæc omnia ad substantiã scripturæ publicæ requirantur secundum rigorem, sed quod omnia per consuetudinem adhiberi soleant, ut si aliquid prætermittatur, suspicio fraudis inde oriri possit.

3 Insuper scriptura publica appellari quandoque solet, quæ apud acta publica iudicii confecta est, est autem communis scriptura publica etiam authentica seu auctoritatem habens, dummodo non appareat in ea rasura vel alius defectus fraudis suspicionem generans, sed nõ vice versa omnis scriptura authentica publica est, ut mox apparebit, quamvis *Innoc. hic. n. 2. Durand. cu. tit. §. 7.* latius nomen scripturæ publicæ accipiant, ut idem sit, quod authentica.

4 Alia itaque est priuata scriptura, quæ dividitur in authenticam & non authenticam, scriptura priuata authentica est, quæ sigillo aut subscriptione eoq; recognito & approbato, vel alio legitimo modo munita est, ut fidem jure mereatur, licet publica persona non intervenerit, uti hic *Abbas docet n. 2.* sed & id in Germania consuetum est, ut litteræ de contractu testantes per medium circumflexæ, incitæ, & dimidiatis partibus traditæ utriusque contrahentium parti fidem faciant, si coniunctæ litteras rectas & ordinatas reddant, vulgò *Spaltzettel*. Scriptura autem priuata non authentica est, quæ nec testiũ sub-

scriptione, recognitione, aliiisque argumentis sufficienter probata est, ut dicitur *cap. seq.*

Not. vn. Exemplum seu transcriptum nihil probat absque originali exemplari, nisi per manum Notarij, aliãve sufficientia testimonia exemplo fides fiat, videri potest *Durand. §. 3.*

CAPITVLVM II.

Scripta.

PARAPHRASIS.

Si Scriptura aliqua in iudicio exhibeatur per testium subscriptionem munita, qui mortui sunt, non censi debet alicuius firmitatis, nisi manu Notarij confecta sit, vel sigillum authenticum habeat, per quod probari possit.

SUMMARIUM.

1. Scriptura publica seu Notarij manu confecta manet authentica, etsi inscripti testes cum Notario mortui sint, non item priuata, nisi alio modo, scilicet per sigilla, alios testes &c. probari possit.
2. Priuata scriptura agnita probat contra scribentem, non autem pro ipso vel in prauidicium alterius, nisi aliis adminiculis fulsa sit.
Neque contra scribentem probabit, nisi causa debendi adiecta sit, v. g. ex mutuo, deposito &c.
3. Testes produci possunt ad probationem scripturæ, vel in ordine ad contenta, vel ad ipsam præciè scripturam.
Si primo modo, duo testes sufficiunt, & plene probant. Si secundo, non satis est ut affirment subscriptionem &c. esse Titij, sed dicere insuper debent, se praesentes fuisse, cum Titius hoc scriberet &c.
4. Tria adminicula, quibus scriptura contra scribentem, si neget, recognosci, & probari debeat aut possit.
5. An omnia tria vel duo requirantur, an verò unum sufficiat, variant DD.
6. Placet Auctori sententia Menochij reo arbitrio iudicis esse committendam.

7. Scriptura priuata a testium sigillo, subscriptione vel alio adminiculo non suffulta, nihil probat, afferunt tamen aliquam coniecturam, si absit fraudis suspicio.
8. Maiorem illa auctoritatem habet, si vetustate temporis sit roborata, subscripto nomine Titij v. g. & appresso sigillo.
9. Libri mercatorum probant contra scribentem, & aliquantulum etiam pro ipso.
10. Consecratio non est improbanda, si Episcopus v. g. Officiali committat sigillum, quo viatur in negotiis auctoritate illius.

7¹ **N**ot. I. Inter scripturam publicam seu Notarij manu confectam & scripturam priuatam hoc discrimen est, quod illa authentica maneat, si demq; firmiter faciat, tamen si inscripti testes, ipsiq; Notarius mortui sint. *c. penult. hoc tit.* at verò scriptura priuata definit esse authentica, si testes mortui sint. Præterquam si alio modo videlicet per sigilla, alios testes, litterarum comparationem &c. probari possit. Ratio discriminis est, quia instrumentum manu Notarij cum debitis solennitatibus confectum, publicam ex iure auctoritatem habet, non item priuata scriptura.

2¹ Pro intellectu nota r. nos loqui in casu si quis scripturam v. g. syngrapham aut apocham neget, dicatq; esse supposititiam; tunc enim probari debet modo aliquo ex infra ponendis; sin autem agnoscatur à scribente, tum aliâ probatione opus non est. quare dicunt DD. si priuata scriptura agnita sit, quod prober contra scribentem v. g. si Titius chirographo seu syngraphâ confiteatur se debitorem Caij ex mutuo, non autem prober scripturam in alterius præiudicium, nisi aliis adminiculis fulca sit. *l. Instrum. 2. C. de prob. l. Publica. 25. ff. de positi.* non item prober scripturam pro scribente, vt si in creditoris rationibus reperitur, quod Caius ipsi debeat 100. florenos. *l. Rationes 6. & seqq. C. de probat.* sed neque contra ipsum scribentem scriptura probabit, nisi causâ debendi adiecta sit videlicet ex mutuo, deposito &c. *vt gl. docet recepta.*

3¹ 2. Advertendum est pro intellectu notandi, testes dupliciter produci posse ad pro-

bationem scripturæ r. in ordine ad contenta, si deponant contractum v. g. eo modo, quo in scriptura narratur, celebratum esse à partibus, & hoc casu duo testes sufficiunt & plenè probant, vt omnes fatentur, & legi potest *Conarruias in pract. question. cap. 22.* 2. in ordine ad ipsam præcisè scripturam, interdum enim contrahentes nolunt suam conventionem aliis revelare, sed manu suâ, vel ex mandato suo scriptæ chartæ ipsi subscriptionem in præsentia testium apponunt, plerumque testes etiam subscribere iubent, & quandoque sigillum apponere.

3. Advertendum, in posteriore isto casu, vt testes censeantur recognoscere scripturam, subscriptionem, aut sigillum, non satis est, si affirmant esse hanc subscriptionem, scripturam aut sigillum Titij contrahentis, sed dicere debent se præsentem fuisse, cum Titius hoc scriberet, subscriberet, aut signaret, sicuti ex communi *Conarr. notat loc. cit.*

4. Advertendum pro intellectu primi notandi, tria sunt adminicula, quibus scriptura contra scribentem, si eam neget, recognosci & probari debeat, aut possit.

1. Si testes quicumque fide digni recognoscant scripturam, id est, testentur se præsentem fuisse, cum pars, quæ iam negat, scriberet, aut scripto subscriberet, quod idè addo, quia scribere & subscribere pro æquivalentibus habentur, ita vt si pars manu suâ scripsit instrumentum, opus non sit eiusdem subscriptione, vt *Felin. hic notat n. 1. Memoch. casu 114.*

Alterum, si testes, qui ex partium voluntate subscripserunt, recognoscant suam scripturam.

3. Denique, si scriptura cum eiusdem auctoris confessis, vel approbatis, seu authenticis scripturis comparata similitudinem gerat, eademque intelligi etiam debeat de recognitione sigilli.

His positis dissentiunt DD. vtrum omnia duo, an tria requirantur ad recognitionem, an verò vnicum eorum sufficiat. *Bart. in l. Admonendi. d. 1. de iureiur. Abbas hic n. 3.* aiunt, si sola partium subscriptio, vel sola testium subscriptio recognoscatur, vel sola litte-

litterarum comparatio justificetur, fieri probationem semiplenam, non plenam; sin autem duo ex his coniuncta sint, elici plenam probationem, ratio datur, quia proclive est in agnoscendâ scripturâ etiam propriâ errare propter similitudinem & imitationem, quam aliqui callidè nōrunt, aliqui verò existimant sufficere, si testes subscripti recognoscant subscriptiones. *Glos. hic. verb. Authentica. Conarr. cit. cap. 22. num. 4.* similiter *Mascard. conclus. 110. num. 9.* docet sufficere, si tres testes recognoscant partium subscriptionem, aut scriptionem, cui præsentis fuerint, immò aliqui existimant duorum testium recognitionem sufficere apud *Mascard. n. 3.* neque obstat *l. Scripturas, 1. eod. qui potiores in pignore.* nam ea loquitur in casu speciali, si aliquis contra publicum instrumentum, in quo ædes v. g. hypothecæ nomine obligatæ sunt, afferat priuatam scriptionem, ex quâ priorem tempore hypothecam obtineat, tunc publicum instrumentum præfertur scriptioni priuatæ, nisi trium testium masculorum vitæ probatæ subscriptionem habeat, quæ lex cum exorbitans sit, non debet ad casus alios extendi, ne in hoc quidem, quòd masculi requirantur, uti *Felin. hic. vult, num. 4. quamvis & in hoc DD. dissentiant.*

7 Mihi placet sententia *Menochij cit. casu 114 n. 7.* iudicis arbitrio committendum id esse, num qualitate causæ, personarum, aliisque circumstantiis diligenter perpensis, sola comparatio scriptionis priuatæ, cum aliis eiusdem authoris authenticis scriptionibus sufficere debeat ad probationem integram, idque colligitur ex *auth. at si contractus. C. de fide instrum.* vbi præter litterarum comparationem aliud argumentum necessarium esse dicitur, si debitum auri libram excedat. idque propter grauitatem causæ, ergo argumento per sensum contrarium, si causa tam grauis non sit, quandoque sufficet sola comparatio. & idem similiter dicendum est de testium recognitione, sicut expressè docet *Bartol. cit. art. 1.* vbi denique traditam suam doctrinam restringit, iudicis arbitrio rem relinquens, quando ait:

dico tamen, quòd posset esse tanta fides testium, vel tanta vis comparationis litterarum, ut ei daretur plena fides.

Addunt *Barr. & Menoch.* si testes depo-
nant de scriptione scriptâ à Titio ipsis præ-
sentibus, sed comparatio scriptionum re-
pugnare videatur, ad iudicis arbitrium per-
tinere, in quam partem inclinare debeat,
vel rem in dubio relinquere. Id quoque
plerique monent apud *Menoch. n. 11.* si de
scriptione dubitetur, num à Titio scripta sit,
cogi eum posse à iudice, ut litteras in char-
tâ efformet, quo seu certo, seu verisimiliter
deprehendi queat, num eius illa scriptura
sit,

Not. II. Scriptione priuatâ, quæ testium
figillo, subscriptione vel alio adminiculo
suffulta non est, nihil probat, quamuis indi-
cium aliquod seu coniecturam afferat, si a-
liunde fraudis suspicio nulla sit, ita sumitur
ex *l. Instrumenta. 5. Cod. de prob. & tradunt
DD. hic communiter.*

Limitari debet 1. Si scriptione, cui nomen
Titij subscriptum, vel sigillum impressum
est, sit antiqua, tunc maiorem authoritatem
habet, uti *Felin. hic. monet num. 10. Mascard.
concl. 11. n. 6.*

2. Libri mercatorum non tantum pro-
bant contra scribentes, sed æqualiter etiam
boni viri arbitrio pro scribente, si in repu-
blicâ approbati sint, teste *Barr. in l. Admo-
nendi. n. 77. Abbate hic. n. 9.*

Vnicum addo: consuetudinem eam im-
probari non posse, si Episcopus v. g. com-
mittat Officiali sigillum, quo in contracti-
bus, aliisque negotiis authoritate illius uti-
tur, est enim talis Procurator ad negotia
cum generali mandato constitutus.

Illud verò securum non esse putat *Innoc.
hic. n. 4.* si chartæ vacuæ dentur officia-
li obsignatæ, ut pro occasione negotij
postea formetur & scribatur contractus,
aliâque dispositio, nam sigillum debet ap-
poni ad confirmationem rei, igitur supponi-
tur rem esse, videlicet contractum aut dispo-
sitionem, quæ confirmari debeat, quòd e-
nim non est, non confirmatur. Potest ta-
men defendi consuetudo, si dicatur appo-
sitio:

fictionem hanc sigillorum ad chartas vacuas aliud non significare, quam commissam generalem potestatem negotium vnum vel plura nomine alterius gerendi, dummodo tales causæ sint, vt per alium expediri possint, id tamen omnino cavendum, ne officialis diem & locum alibi scribat in charta, perinde ac si scriptura facta esset tempore & loco appositæ sigilli, hæc enim est falsitas.

CAPITULUM III.

Ex litteris.

PARAPHRASIS.

Causam, quæ inter A. & R. vertebatur, Alexander III. iudicibus delegauerat. coram his comparens R. petiit sibi rescriptum commissionis Apostolicæ exhiberi, quod cum inspexisset, volebat falsitatis arguere propter rasuram, quæ in narratione facti apparebat; ad hæc respondet Papa propter eam rasuram litteras falsas, aut suspectas centeri non posse, cum & litteræ priuilegiorum in nominibus possessionum quandoque radantur, & litteræ, si in facti narratione erratum sit, indubitatè corrigi possint per rasuram.

SUMMARIUM.

1. Rasura non vitiat rescriptum, priuilegium aut instrumentum, si sit in loco non substantiali, seu non suspecto: & quis dicatur locus non substantialis, & non suspectus.
2. Subiunguntur aliquæ limitationes.
3. Rasura in rescripto ad lites minus suspecta est, quam in rescripto gratia seu priuilegio.
4. Errorem scriptoris in rescripto vel Instrumento impetrans corrigere non potest.

Not. I. Rasura non vitiat rescriptum, priuilegium, aut instrumentum, si sit in loco substantiali seu non suspecto. ita sumitur ex hoc capitulo, & docet glossa recepta in cap. Cum olim. 14. verb. Rasuras. de priuileg. Dicitur autem locus non substan-

tialis & non suspectus, quando sine eo intelligitur & subsistit res, quæ rescripto priuilegio aut instrumento intenditur. Hinc autem regulam oppositam inferre debemus, quod rasura in loco scripturæ substantiali seu suspecto vitiat scripturam, priuilegium, instrumentum, vti habetur in c. Venerabilis. 4. iuncta gl. verb. Propter. & l. ult. vbi Bart. & alij.

Limit. 1. Si ex antecedentibus & consequentibus appareat, ita legendum esse, sicuti rasura, aut vox superscripta indicat, tunc præsumitur scriptorem correxisse errorem suum; vt docet gl. fin. in cit. cap. Venerabilis. Mascard. conclus. 1254. n. 19.

Admonent verò DD. si Notarius in instrumento quidpiam rasit, aut verbum super lineam, vel ad marginem adscripsit, vt de eo mentionem faciat ad finem instrumenti, si sit mutatio substantialis, ne alioquin existimetur mutationem ab alio factam esse, vel ab ipso Notario post absolutam confectionem instrumenti, ita *Abbas hic. n. 3. Mascard. n. 27.*

Limit. 2. Si rescriptum, aut priuilegium contineat plura capitula non connexa, rasura substantialis facta in vno capitulo, alia capitula, si suspitione falsi careant, vitari non debet, teste *Abbas hic. vers. ult. Quæro. Felin. num. 15. argum. l. Proximè ff. de his, quæ in testamento delentur.* nam vtile per inutile vitari non debet, *reg. 37. in 6.* Alia ratio est de teste, cuius si vnum dictum falsitatis arguatur, etiam alia eius dicta infirma censentur; eò quòd sint profecta à periuro.

Limit. 3. Si instrumentum penes aduersarium fuerit, & cum illud exhibere iubetur, rasum appareat; præsumitur ab eo, penes quem fuit, vitiatum, vt docet *Mascard. num. 17.* opus tamen hic est iudicis arbitrio.

4. Si per alias scripturas authenticas pars rasa instrumenti intelligi, eiusque verus & originalis sensus deprehendi possit, vt docet *Abbas hic. n. 4. Mascard. n. 21. Felin. num. 14.*

5. Rasura, vel inductio non obstat in loco